

BAŞKA DÜNYALARIN ÇOCUKLARI
KÜRESEL PİYASADA SÖMÜRÜ

FOL® 162

© MAK GRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.
SERTİFİKA NO: 44396

SOSYOLOJİ OI
ÇAĞDAŞ SOSYOLOJİ OI

BAŞKA DÜNYALARIN ÇOCUKLARI –KÜRESEL PİYASADA SÖMÜRÜ–
JEREMY SEABROOK

ÇEVİREN: ONUR GAYRETLİ

ÖZGÜN ADI: *CHILDREN OF OTHER WORLDS –EXPLOITATION IN THE
GLOBAL MARKET–*
EDİSYON: PLUTO PRESS, 2001

YAYINA HAZIRLAYAN: H. DERYA KILIÇ
REDAKSİYON: MAK GRUP REDAKSİYON EKİBİ
SON OKUMA: İSMAİL YILMAZ
GÖRSEL YÖNETMEN: NURULLAH ÖZBAY
GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA: TAVOOS

ISBN 978-625-7307-81-9

BASKI: AYRINTI BASIM YAY. VE MAT. HİZ. SAN. TİC. A.Ş.
MATBAA SERTİFİKA NO: 49599

1. BASKI: KASIM 2021

İLETİŞİM ADRESLERİ
CINNAH CD. KIRKPINAR SK. 5/4
06420 ÇANKAYA ANKARA
TEL.: 0312. 439 01 69
www.folkitap.com
bilgi@folkitap.com
siparis@folkitap.com
www.twitter.com/folkitap

BAŞKA DÜNYALARIN ÇOCUKLARI
KÜRESEL PİYASADA SÖMÜRÜ

JEREMY SEABROOK

ÇEVİREN
ÖNUR GAYRETLİ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11
1	
KÖLELİĞİN YENİDEN İNŞASI: ÇOCUK İŞÇİLİĞİNİN KURUMSALLAŞMASI	13
2	
SORUMLULUK HİSSETMEK: SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN ROLÜ	41
3	
HER ŞEYİN ANAHTARI: İŞÇİ ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ	53
4	
MÜCADELE: ÇOCUKLARIN ÇALIŞMA KOŞULLARI	63
5	
KALKINMA(K) İÇİN ÇOCUKLARI KULLANMAK	75
6	
ŞEYTAN ÜÇGENİ: YOKSULLUK, KENTLEŞME VE SUÇ	84
7	
DEĞERSİZ EMEK VE AZ KAZANÇ	89
8	
ARAYIŞLAR: ÇOCUK İŞÇİLİĞİNİ MEŞRULAŞTIRMAK	99
9	
BEBEKKEN BAŞLAMAK: KÜÇÜLEN ÇOCUK İŞÇİ YAŞLARI	109

	10	
SÖMÜRÜ AİLEDE BAŞLAR: AİLE GELİRİNE KATKIDA BULUNMAK	121	
	11	
ELVERİŞSİZLİKLER: İKLİM VE ÇEVRE KOŞULLARI	127	
	12	
ÖZGÜRLÜK; ÇOCUK ÖZGÜRLÜĞÜ VE SOKAKLAR	135	
	13	
HİZMETÇİLER: EV İÇİ ÇALIŞAN OLARAK ÇOCUK İŞÇİLER	146	
	14	
EVDE OLMAK: GECEKONDU MAHALLESİNDE ÇOCUKLUK	156	
	15	
BÜYÜYÜNCE NE OLACAKSIN? ÇOCUK İŞÇİLERİN YETİŞKİNLİK YAŞAMLARI	165	
	16	
24 SAAT YETMEZ: AŞIRI MESAI VE ZAMAN KAVRAMI	171	
	17	
TEK BAŞINA HAYATTA KALMAK: SOKAK ÇOCUKLARI	189	
	18	
İSTİMARIN YENİ FORMLARI: ÇOCUK KÖLELİĞİ	201	
	19	
MİRPUR'A YOLCULUK	204	
	20	
DOĞRU YOL TEK DEĞİLDİR: KÜLTÜR ÇATIŞMALARI VE EĞİTİM SORUSU	216	
		KAYNAKÇA 227
		DİZİN 229

ÖNSÖZ

Birazdan çocuklar ve çocukların toplumsal işleviyle ilgili düşüncelerimi sizinle paylaşacağım. Büyük ölçüde Sanayi Devrimi'ni yaşayan Britanya'nın 19. yüzyılın başlarındaki durumu ile Bangladeş'in bugünkü durumunu kıyasladığım bu çalışmada, çocuk işçiliğinin kapsamlı bir görünümünü sunmayı amaçlamadığımı söylemek istiyorum. Aslına bakarsanız konuyla ilgili literatür öylesine geniş ki herhangi bir ekleme yapmaktan kaçınırdım, tabii meseleye (çocukları kurtaran) bir pietistten, (çocuklar asla çalışmamalı diyen) bir peşin hükümlüden, (yoksulların çocuklarının, ailelerine destek olmak için çalışmak zorunda olduğunu düşünen) bir kaderciden, (insanın içini yakan bazı suistimallerin görmezden gelinebileceğini söyleyen) bir bürokrattan ya da (biz zenginleştikçe, ülkeler zenginleştikçe çocuk işçilik de ortadan kalkacaktır söyleminin ardına sığınan) bir iktisatçıdan daha farklı bir perspektiften yaklaşılabilirliğini düşünmeseydim.

Britanya'da sanayi çağının şeytani değirmenlerinin Üçüncü Dünya ülkelerine taşınması olağan bir durumdu. Ben de bu şeytani değirmenlerin şekillendirdiği hayatlardaki benzerlikleri hem tarihsel olarak hem de şimdide gözlemlemenin faydalı olabileceğini düşünüyordum. Gözümün önünde duran soru şuydu: Başka bir kültürün, başka bir geleneğin ve başka bir iklimin, çocuk işçiliği üzerinde nasıl bir etki olabilir? Daha da somutlaştırmak gerekirse 21. yüzyıla girerken, nüfusunun ezici bir çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu Güney Asya ülkesinde çocuk işçiliği, 19. yüzyılın başlarında soğuk bir Hristiyan ülkesindeki çocuk işçiliğinden ne kadar farklı olabilir? Ardından, 19. yüzyılın erken dönemlerinin Britanya'sında ve çağdaş Bangladeş'te serbest piyasaların yarattığı yıkım ile Karayipler ve Kuzey Amerika'nın köle plantasyonları arasındaki benzerliklerin izini sürdüm: Kölelik

NAYAN Vakfı, kurucusu Abdur Rauf Bhuiyan'ın üç yaşında lösemiden ölen çocuğunun adını taşıyan bir organizasyondur. Bhuiyan ailesi sadece yas tutmak yerine, başkalarına yardım edecek bir vakıf kurarak oğullarının ruhunu yüceltmeye karar vermiş. Vakıf, hayatlarını riskli ve tehlikeli mesleklerde kazanan çocuklarla çalışmaktadır: Bu çocukların bir kısmı yardıma muhtaç çocuklar kategorisindedir, bir kısmı da hâlen Uluslararası Çalışma Örgütü'nün ve Batı'daki birçok hayır kurumunun ilgi odağı durumundadır. Bay Bhuiyan, meseleye bakış açılarını şu sözlerle aktarıyor:

Şartlar ne olursa olsun çocukluk döneminde bir becerinin kazanılması, başkaları bu beceriden daha fazla fayda sağlasa bile, aileleri için en ivedi öncelik olarak görünmektedir. İşverenler, çocukları yok pahasına çalıştırmaları hâlinde daha çok kâr elde ederler. Hangi işverenle konuşsam, “Ah evet, ailelerin onayını aldık” demiştir; sanki böyle diyerek tüm sorumluluktan kurtuluyorlarmış gibi.

Temel mesele şu ki, çocuk işçiliğini durdurursanız, en önemli insan hakkı olan hayatta kalma hakkını da sonlandırmış olursunuz. Şayet yetişkinler için makul bir ücret sağlarsak, çocuklarını işe göndermeyecekler. Ben böyle deyince işverenler de şöyle cevap vermişti: “Çocuklarınızı işe değil de okula gönderirseniz, daha sonra bir daha bana getirmeyin zira okula gönderdiğiniz bu çocuklar, artık iş hakkında hiçbir şey bilmeyecektir.” Onları oldukları yerde bırakırsanız, on yıl içinde küçük bir işletmenin yöneticisi olacaklardır; mesela otomobil satabilirler, torna tesviye atölyesini yönetebilirler, otomatik çekçek kullanabilirler ya da çekçek ta-

'Kalkınma'nın her şeyden önce öngörülebilir, hatta âdeta planlı bir izlek olduğu izlenimini uyandırmak için, erken dönem Batı deneyiminin imge ve tasvirlerine bakmak yeterlidir. Zenginliğin, kalkınmanın 'doğal' seyrinde yaratılmasına izin verilirse, bilinen tüm kötülüklerin bu sürecin ayrılmaz bir parçası olarak süpürüleceği varsayılır. Dahası bu, güçlülerin Bangladeş'in yoksullarına dayattığı reçetelere, çarelere ve politikalara yönelik irdelenmemiş temel inançtır.

Üstelik gerçekten de benzerlikler o denli büyüktür ki çocukların çalışmalarıyla ilgili raporların 1850'lerin Londra'sından mı yoksa 1990'ların Dakka'sından mı söz ettiğini ayırt etmek bazen çok güçtür. E. P. Thompson, *İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu* adlı yapıtında çocuk işçiliğinin 1780 ile 1830 yılları arasında yoğunlaşmasına yol açan aile ekonomisinin dağılmasından bahseder:

Bütün evlerde kızlar temizlik, pişirme gibi günlük işlerde çalıştırılırdı. Tarımda, çoğu kez üstü başı dökülen çocuklar, her türlü hava koşullarında tarlalarda ya da çiftliğini civarında işe koşulurdu. Ancak fabrika sistemi ile karşılaştırıldığı zaman, önemli farklılıklar söz konusudur, işlerin farklılığı söz konusuydu (ve çocuk için tekdüzelik zalimcedir)... Çocuğun kapasitesi ve yaşına bağlı olarak işlerin aralıklarla yapıldığını ve çocuğa haber getirip götürmek, böğürtlen, yakacak şeyler toplamak ya da oynamak gibi nefes alacak zaman bırakıldığını varsayabiliriz. Hepsinden önemlisi, iş aile ekonomisi içinde ve ana-babanın gözetimi altındaydı.

DİZİN

A

Abu Dabi 27, 201
açlıktan ölmek 24
adaletsizlik 100, 105, 160
Adivası 40, 82, 117
Afrika 14, 15, 16, 25, 26, 38, 86, 103, 135, 190
Afrikalı 16, 31, 35, 155
aidiyetin kırık yapıları 119
aile: ~ bağları 72, 91; ~ bütçesi 100, 123; ~ ekonomisi 89, 124; ~ yaşamının bağları 36 ~nin karşılayacağı sağlık giderleri 73; ~nin birikmiş kaynakları 61; ~nin geleceği 45; ~nin kaynakları üzerindeki yük 45; ~nin parçalanması 91
Akdeniz 132
alt sınıf 25, 27
Amazon 103
Amerika 11, 26, 32, 38, 41, 48, 79, 86, 102, 103, 127, 135, 148, 190, 203
Amerikan: ~ değirmenleri 34; ~ imalatı 34; ~ korumacılığı 42; ~ yerleşimlerinin yöntemleri 17
Angola 15
anlamak 12, 26, 57, 59, 122, 224
Antik Maya 225
Aries, Philippe 122, 227
arkaizm 38
aşgari hükümet sistemi 218
Aşgari Ücret Yasa Tasarısı 13
Asya 11, 24, 26, 29, 39, 46, 92, 106, 110, 123, 134, 135, 136, 146, 156, 163, 202
aşırı: ~ çalışma 26, 48, 186, 224; ~ çalışma saatleri 48; ~ emek 32
Atlanta 19
Atlantik 14, 15
atölye 71, 117, 131; ~ sahipleri 74
Avam Kamarası 13, 25
avantajlı konum 64
Avrupa 23, 26, 67, 110, 122
Avustralasya 102
Avustralya 85, 103
ayaklanma 26
ayrıcılıkların göstergesi 156
ayrıcılık: ~ çocukların kaderi 217; ~ toplumsal işlevsizlik 120
azatlı köle 31

B

bakım 62, 74
Bangkok 23
Barbados 31, 33, 37, 154
Barisal 50, 60, 61, 72, 94, 107, 117, 118,

127, 129, 131, 133, 140, 142, 180, 207, 208, 213
Batı Afrika 14, 15
Batı Hint Adaları 14, 17, 19, 37, 38, 49
Batı kültürü 83, 152
Batılı: ~ aile normu 81; ~ bakış açısı 13; ~ emekten arınmış çocukluk modeli 76; ~ kavramlar 13
Begum, Jehanara 41
Bengal 26, 52, 92, 103, 127, 152, 163, 189, 225, 226; ~ Körfezi 92, 127; ~ kültürü 26, 163
Beribund 56, 57, 60, 92, 95
beyaz: ~ adam 31; ~ hizmetçi 32; ~ işçi akışı 32
Bhuiyan, Abdur Rauf 63
bırakınız yapınlar 15, 217
Birleşik Arap Emirlikleri 28, 201, 202
Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi 79
Blanchet, Thérèse 12, 42, 44, 91, 100, 121, 123, 124, 141, 147, 148, 150, 152, 216, 227
BM Çocuk Hakları Sözleşmesi 52, 216
Bogra 112, 208, 225
Booth, Charles 160
boş: ~ oturmak 77; ~ vakit 100; ~ zaman 120
Brezilya 19, 38, 40, 56, 84, 86, 87, 88, 103, 190
Bridgetown 154
Briggs, Asa 109
Bristol 32, 90
buhar gücü 25
bütçe açıkları 101
Byrd II, William 154

C

Cakarta 18, 23, 79, 217
Candler, Asa 20
Carter, Robert 155
Cava 103
ceza olarak fiziksel şiddet 18
Chakma 83, 103
Chamorro, Violet 79
Chesapeake Körfezi 155
Chittagong 28, 54, 73, 83, 103, 193
cinsel taciz 42
Crosland Hill 116

Ç

çalışma: ~ evleri 14, 17; ~ hakkı 76; ~ saatleri 18, 54
çeltik tarlaları 28, 185, 225

çırak 14, 18, 19, 22, 24, 25, 33, 65, 68, 70, 73, 107, 167, 179
çıraklık 23, 34, 73, 107, 108, 178, 186
çocuk: ~ emeği 14, 18, 77, 100, 109, 124, 218; ~ endüstrisi 13; ~ hakları 52, 79, 122, 216; ~ hizmetçi 148, 150, 154; ~ İstihdamına İlişkin Kraliyet Soruşturma Komisyonu 20, 21, 178, 227; ~ istihdamı 76; ~ işçi çalıştıran fabrika 41; ~ İşçiliği Caydırma Yasası 41, 42, 43, 64, 85, 99; ~ işçiliğinin yasaklanması 84; ~ kaçakçılığı 29; ~ kalfa 48; ~ katılımı 101; ~ köle 14, 201; ~ların çalışma koşulları 35; ~ların çalışma şansı 71; ~ların çalışma şartları 70; ~ların gereksinimleri 66; ~ların istihdam edilmesi 48; ~ların özerkliği 81; ~ların refahı 41, 42; ~ seks işçileri 85; ~ serf sistemi 17; ~ suçlu 122; ~ ticareti 29

D

Dakka'nın sanayi bölgeleri 74
Dalitler 220
Davies, David 109
Defoe, Daniel 17
Demokles'in kılıcı 75
Derbyshire 33
deregüleyon 218
dezavantaj 24
Dickens 93
disiplin 49
Doğu Hindistan Şirketi 39
Doğu Pakistan 127, 170
Doğu Timor 103
dolandırıcılık 45, 196
Doloikal 66, 67
Dubai 27, 28, 169, 201
dünya çocukları 77, 126; ~nın yoksulları 101; ~ piyasası 220
düşük ücret 26, 77

E

Eaton Meydanı 125
efendi 24, 33
egemen 40, 47, 88
ekonomi 23, 64, 101, 105, 203
ekonomik: ~ gereksinim 15; ~ şiddet 68, 163
emek: ~ karşılığı 111; ~ fiyatı 25; ~ 'aristokratrisi' 62; ~ iş ayrımı 100; ~ piyasası 12, 220; ~ zamanı 74
emperyalizm çağı 38
Endonezya 38, 40, 47, 103, 126
endüstriyel 15, 39, 46, 47, 48, 57, 68, 69, 119, 132; ~ üretim prototipi 48; ~ varoluşun kendisi 57
endüstriyel güç 39
Engels 21, 96, 157, 164, 227
Ennew, Judith 216
Equiano 31
Essex 115
eşitsizlik 47, 59, 78, 79
ev içi: ~ emek 42; ~ hizmet çalışanları 148; ~ işçilik 146

evrensel 50, 51, 77, 81, 91, 154

F

Faridpur 59, 97, 108, 115, 167, 187, 188, 191, 199
Fas 84
Fielden, John 34
Filipinler 40
finans kurumları 105, 220
fiziksel: ~ büyüme kavramı 20; ~ ceza 34; ~ uğraş 20
Foras Yolu 30

G

Gaskell, P. 90
Gatrell 122, 123, 227
geçim zorluğu 15
gelenek 24, 26, 77
gelir üretimi 101
genelev 30, 31, 80, 170
General Ershad 103
George, Dorothy 107
Gine sahili 17
göçmen: ~ çocuklar 57, 71; ~ topluluklar 86, 102
Grant, Charles 51
Green, Duncan 12, 77, 84, 190
Güney Amerika 26, 86, 102, 190
Güney Asya 11, 24, 29, 39, 46, 92, 106, 110, 123, 134, 135, 136, 146, 156, 163, 202

H

Halifax 22
Lady Hamilton 132
Hammond, Barbara 16
Hammond, John Lawrence 16
hapishane: ~ atölyeleri 79; ~ banliyöleri 18
Haq, Mazamul 72
Harkin Tasarısı 85
Harkin-Engel Protokolü 99
Hart, Richard 31
Dr. Hawkins 21
hayatta kalma 16, 26, 221
Hayek 39
Hertfordshire 111
hizmet sektörü 125, 219
Ho Chi Minh Kenti 217
Hollanda 56, 218
Honley 116
Howirt, William 110
Huddersfield 116
hükümet dışı 52
hümaniteryen 15, 94, 219
hümaniteryenizm 39

İ

İbo topluluğu 31
ihracat malları 42, 79
iktidar kalıpları 47
iktisadi: ~ baskı 15, 22; ~ büyüme 40, 102, 104; ~ kalkınma 75; ~ kriter 216; ~ pra-

tik 40; ~ sistem 19; ~ sömürü 81; ~ uyum
 78; ~ zorunluluk 38, 79, 81
 imalathane 20, 42, 44, 65
 insan emeği ticareti 16
 insan merkezli kalkınma 101
 insanlık hareketi 28
 İslambağ 177, 179, 180, 183, 186
 istihdam 13, 14, 17, 19, 20, 30, 33, 42, 44,
 45, 48, 55, 62, 66, 70, 78, 87, 92, 106,
 109, 125, 139, 152, 218
 İstiklâl Savaşı 60
 istismar 16, 41, 147, 203
 İsveç 85
 iş: ~ gücü 65; ~ gücü piyasası 54, 78, 79; ~
 günü 14; ~ kültürü 219
 işbaşı 50, 73, 207
 işgal 26, 94, 103
 işletme 27, 65
 ithal: 66, 107, 108, 156; ~ ikame 66

J

Jamaika 16, 35, 48
 Jessore 29

K

Kalküta 29, 30, 163, 169
 Kamalapur 106, 189
 Kamathipura 30
 Kamboçya 27
 kamuoyu 24
 kâr 71, 90, 222
 Karaçi 128
 Karayip Adaları 91, 120
 Katar 108
 katılım 61, 101, 102
 kayıt dışı: ~ sektör 42; ~ yabancı 27
 Kendall, May 45
 Khulna 29, 73, 111, 118, 140, 166, 191
 kırsal: ~ görünüm 113; ~ın giderek yok-
 sullaşması 118; ~ kesim insanları 48; ~
 nüfus 46; ~ yaşam 118; ~ yerleşim böl-
 geleri 216
 Kızılderiiler 32, 40
 koloni 15, 50
 kolonyalizm 216
 köy yaşamı 23
 Kustia 44, 100, 145
 Kuveyt 27
 Kuzey Amerika 11, 26, 38, 48, 103
 Kuzey Bengal 103, 225, 226
 Kuzey Londra 126
 Kuzey Yorkshire 22
 kültür 26
 kültürel: ~ çoğulculuk 216; ~ farklılık 26,
 52, 121; ~ hiyerarşi 81; ~ süreklilik 71
 küresel: ~ piyasa 40, 217, 219, 220; ~ eko-
 nomi 64, 78, 217; ~ kapsayıcı 'biz' 78; ~
 kurumlar 39; ~ mimari 12; ~ sahne 39; ~
 toplum 81; ~ tüketim ağı 79
 küreselleşme 12, 13, 38, 39, 75, 77, 103,
 217, 224

L

Lancashire 14, 17, 22, 24, 36, 124, 164
 Lane, Brick 27
 Laos 27
 Leeds 90
 Leeward Adaları 31
 Leicestershire 112
 liberalleşme 101, 218, 219
 Lima 79
 Litton Mill 33

M

maddi ihtiyaç 26
 maden 14, 15, 22, 44, 202
 Madras 202
 Maharaştra 82
 Mahasthangarh 225
 Maidstone 122
 makroekonomi 101
 Malezya 26, 40, 181
 Manchester 18, 21, 38, 57, 90, 163
 mandrel 58, 59
 Manila 67, 79, 135
 Maresworth 111
 Maryland 32
 materyalizm 81
 Meknes 84
 mikro kredi 55, 96
 Mirpur 35, 145, 149, 151, 153, 171, 172, 173,
 175, 204, 205, 210, 220, 221, 222, 225
 Mohammadpur 56, 60
 Morris, William 220
 Mumbai 12, 29, 30, 79, 128, 135, 163
 Mymensingh 72, 198, 206, 214

N

Narayananj 137, 167
 Newton, John 16
 Nikaragua 79
 Norfolklu 115
 norm 120
 Northampton 125, 221
 Northamptonshire 118, 125
 Nova Gerusalemme 86
 Nova Iguaçú 79
 Numaralar

O

operatör 50, 117, 165, 184
 organ ticareti 29
 orta sınıf 146, 150, 224
 otorite 36, 39
 Owen, Robert 22
 oybirliği 37

Ö

öteki 121
 özel tüketim nesnelere 80
 özgürlük mücadelesi 60

P

Pakistanlı 95, 201
Paris 87
Pennsylvania 32
Pereira, Winin 12, 82
Philadelphia 31
plantasyon 16, 19, 26, 33, 49, 98, 119; ~
çanı 49; ~daki yeni köle 98; ~ kolonile-
ri 32; ~ köleliği 15; ~ sahibi 32, 33, 37,
154, 155
Plymouth 115
Praish 19

R

Rahman, Dr. Anisur 43
Rahman, Dr. Vahidur 104
Rahman, Helen 12, 42, 147, 148, 149, 152
Ramazan Bayramı 50, 62, 117
Ramsey, James 49
Raybazar 95
Razzaque, Dr. Abdur 43
refah 38, 48, 85, 102, 105, 220
reform 37, 39, 76
reformcular 19, 20, 44, 52
rekabet 24, 40, 199, 218
ritim 59, 93
Rohfisch 122, 123, 228
Romilly 14, 25, 228
Rusya 203

S

Sadler, Michael 36
Sahel 105
Sao Paulo 86
Sargın eğitime 53
Satkhira 166
Seattle 41, 218
Seebom Rowntree 45
seks: ~ işçiliği 168, 202, 203; ~ işçisi 149;
~ ticareti 29, 79
serbest piyasa 79
serflerin özgürleşmesi 203
sermaye 36, 70
servet yaratma 39, 75, 203
Shima das Shimu 29
Siddiqui, Tanbir ul Islam 12, 53
Sierra Leone 14
Siriporn Skrobanek 80
Sosyal güvenlik 224
Sovyetler Birliği 47, 80
sömürgecilik 40
sömürü 44, 65, 68, 81, 84, 101, 148, 170
Spitalfields 27
Sri Lanka 202
Staffordshire 22
Sunderbans Ormanları 166
Sussex 113
Sutrapur 144
Suudi Arabistan 27

Ş

Şeyh Hasina 60

T

Tayland 27, 47, 56, 80
teknoloji 23, 201, 219
tekstil 23, 54
Tempos 67
Thackrah, C. Turner 20
Thompson, E. P. 22, 39, 42, 89, 99, 123
ticari üretim 32
toplumsal: ~ adaletsizlik 47, 57; ~ boşluk-
lar 121; ~ cinsiyet 101; ~ hayat 64; ~ iler-
leme 124; ~ maliyet 78
Trinidadlı 37

U

ulus devlet 39
ulusal: ~ hüküm 36; ~ firma 55; ~ finans
kurumları 78, 220; ~ işbölümü 56
uluslararası: ~ kuruluş 38, 51, 103; ~ yar-
dım emperyalizmi 216
ulusötesi: ~ çıkar 75; ~ şirket 39, 80, 216
Unwin, T. Fisher 110, 228
Üre, Andrew 18
usta 19, 22, 24, 27, 49, 116
ustabaşı 51, 184
ücretsiz emek 15, 16
Üçüncü Dünya ülkeleri 11, 18, 19, 85,
109, 219
üretim 23, 32, 55, 90, 165, 220

V

Victoria Dönemi 39, 52, 53, 86, 92, 151,
153, 183
Vikrampur 185
Virginia 31, 32, 48, 154

W

Walvin 14, 15, 16, 35, 51, 98, 119, 154,
155, 228
Walvin, James 14, 35, 51
Whitbread 13
Wigan 36, 224
Williams, Eric 32
Worthy Park 16, 35, 51

Y

yapısal uyum programları 78, 79
Yeni Zelandalı 53
Yeşil Devrim 127
yetimhane 65
yoksul ülkeler 77
Yorkshire 22

Z

Zaman, Anisa 150
zenci 17, 32, 119, 155
zenginlik 24, 40, 45, 47, 53, 78, 81, 91,
102, 105, 124, 141, 198, 226
Ziyaur-Rahman 103